

The Greek Review of Social Research

Vol 129 (2009)

129 B'

Περιγραφική ανάλυση ενός περιβάλλοντος συλλογής ποσοτικών δεδομένων

Χρυσούλα Δενδρινού

doi: [10.12681/grsr.87](https://doi.org/10.12681/grsr.87)

Copyright © 2014, Χρυσούλα Δενδρινού

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

To cite this article:

Δενδρινού Χ. (2014). Περιγραφική ανάλυση ενός περιβάλλοντος συλλογής ποσοτικών δεδομένων. *The Greek Review of Social Research*, 129, 61–74. <https://doi.org/10.12681/grsr.87>

Χρυσούλα Δενδρινού*

ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ
ΕΝΟΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΣΥΛΛΟΓΗΣ
ΠΟΣΟΤΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΑΠΟΚΩΔΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΟΡΩΝ

Οι πληροφορίες μπορούν εύκολα να μετατραπούν σε γνώση μέσω του ηλεκτρονικού υπολογιστή (εφεξής Η/Υ). Ο Η/Υ αποθηκεύει μεγάλο όγκο πληροφοριών, μπορεί να αναζητήσει γρήγορα τις πληροφορίες που έχει στην κατοχή του και με την ίδια ταχύτητα να κάνει υπολογισμούς. Με τον υπολογισμό μπορεί κανείς να μετασχηματίσει τις συλλεχθείσες πληροφορίες και να συνάγει νέα συμπεράσματα. Για την αναζήτηση και τη διαχείριση των πληροφοριών είναι χρήσιμη η ταξινόμησή τους σε συγκεκριμένο περιβάλλον. Η ταξινόμηση πραγματοποιείται με τη δημιουργία ενός αρχείου, της *Βάσης Δεδομένων (ΒΔ)* και ενός συστήματος για τη διαχείριση των πληροφοριών, του *Συστήματος Διαχείρισης Βάσεων Δεδομένων (ΣΔΒΔ)*. Με αυτόν τον τρόπο η συσσώρευση της πληροφορίας δημιουργεί νέες δυνατότητες για την παραγωγή της γνώσης.

Στις κοινωνικές επιστήμες, εξαιτίας της πληθώρας των *δεδομένων* που παράγονται, επιχειρείται ο συνδυασμός και η συνένωση όμοιων μεταξύ τους *δεδομένων*. Δημιουργούνται έτσι αρχεία που μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε πολλές εφαρμογές, τα *Αρχεία Κοινωνικών Δεδομένων*. Η ύπαρξη αυτών των *Αρχείων*:

- επιτρέπει τη γρήγορη και εύκολη πρόσβαση των ερευνητών στα *δεδομένα* που διατίθενται,
- κάνει εφικτή τη δυνατότητα ανταλλαγής των *δεδομένων* μεταξύ ανεξάρτητων ομάδων,

* Κοινωνιολόγος.

- συμβάλλει στη δημιουργία ενός ενιαίου παρατηρησιακού κώδικα, και
- συντηρεί παλαιά και νέα δεδομένα.¹

Η μεγάλη σε έκταση συλλογή στοιχείων στα *Αρχεία Κοινωνικών Δεδομένων* και η συστηματική καταγραφή αυτών από τις Στατιστικές Υπηρεσίες συνέβαλαν στη συσσώρευση μεγάλου όγκου κοινωνικών δεδομένων. Η συσσώρευση και διακίνησή τους οδηγούν στη μέγιστη αξιοποίηση της πληροφορίας που έχει συλλεχθεί και παρέχουν τη δυνατότητα νέων αναλύσεων μέσα από διαφορετικές οπτικές. Το γεγονός αυτό ανέδειξε το πρόβλημα της συμβατότητας και της κοινής διαχείρισης. Για την επίλυση αυτών των προβλημάτων είναι χρήσιμη μια παρέμβαση ταξινομητικού χαρακτήρα στα δεδομένα, προκειμένου να οργανωθούν σε συλλογές. Το *Αρχείο Κοινωνικών Δεδομένων*, λοιπόν, μετατρέπεται σε *Τράπεζα Κοινωνικών Δεδομένων (TKΔ)*, ένα σύνθετο σύστημα οργάνωσης, διαχείρισης και συσσώρευσης των δεδομένων. Αυτό το σύστημα λειτουργεί ως αρχείο αποθήκευσης, ενώ ταυτόχρονα εξασφαλίζει ένα κοινό μηχανισμό αναζήτησης.

Η συσσώρευση δεδομένων δημιουργεί την ανάγκη κωδικοποίησής τους με σκοπό την ανταλλαγή τους, πράγμα που συνδέεται αναπόφευκτα με μια δεύτερη ανάγκη για ύπαρξη σταθερών κωδικών. Η συσσώρευση, έτσι, λειτουργεί ως σημαντικότερη προϋπόθεση για την κωδικοποίηση. Με τη διαμόρφωση ενός ενιαίου κώδικα καθίσταται δυνατή τόσο η ανταλλαγή και διάχυση των πληροφοριών, όσο και η *δευτερογενής ανάλυσή* τους. Η πληροφορική τεχνολογία συμβάλλει στη δημιουργία ενός ενιαίου παρατηρησιακού κώδικα παρέχοντας τα απαραίτητα εργαλεία στήριξης.

Όταν τα *σύνολα δεδομένων* παράγονται χωρίς ενιαίο κώδικα για τη μελέτη τους, καθίσταται δυσχερής η αξιοποίησή τους. Η έλλειψη ενιαίου παρατηρησιακού κώδικα δημιουργεί προβλήματα επικοινωνίας μεταξύ των ερευνητικών ομάδων και έχει ως συνέπεια την αδυναμία σύγκρισης των δεδομένων που έχουν συλλεχθεί. Οι πρώτες προσπάθειες για τη δημιουργία ενιαίου κώδικα συλλογής και καταγραφής δεδομένων έγιναν από τις στατιστικές υπηρεσίες, από διεθνείς οργανισμούς και κάποια ερευνητικά ιδρύματα.

Η κοινωνική έρευνα έχει στην κατοχή της ένα μεγάλο αριθμό *συνόλων δεδομένων* που συσσωρεύονται συστηματικά και αξιοποιούνται

1. Κάλλας Ι., 2002, *Ζητήματα σχεδιασμού εμπειρικών ερευνών*, Αθήνα, ΕΚΚΕ - Νεφέλη.

κυρίως για *δευτερογενή ανάλυση* και πολύ συχνά για συγκριτικές έρευνες. Ως *δεδομένα* ορίζονται στοιχεία, έννοιες και οδηγίες, τυποποιημένα σε καθορισμένη μορφή, κατάλληλα για επεξεργασία από ανθρώπους και μηχανές. Η πληροφορική τεχνολογία σήμερα με την ψηφιοποίηση καθιστά εύκολη τη διαχείριση αυτών των συνόλων. Η δυνατότητα ψηφιοποίησης επιτρέπει την αξιοποίηση των *συνόλων δεδομένων* από τρίτους. Η δε συσσώρευση κοινωνικών *δεδομένων* δημιούργησε το κατάλληλο έδαφος για τη *δευτερογενή ανάλυση* και με αυτόν τον τρόπο θέτει για πρώτη φορά το ζήτημα της δημιουργίας νέων *ερευνητικών υποδομών*.

Με τον όρο *ερευνητικές υποδομές* των κοινωνικών επιστημών αναφερόμαστε στα ολοκληρωμένα πληροφορικά συστήματα που υποστηρίζουν, ενισχύουν, οργανώνουν και αξιοποιούν την έρευνα στις κοινωνικές επιστήμες.² Οι *ερευνητικές υποδομές* δημιουργούν το περιβάλλον διαχείρισης και συσσώρευσης της πρώτης ύλης, ενώ την ίδια στιγμή παρέχουν εκείνες τις τεχνολογικές προϋποθέσεις που επιτρέπουν την ανάδυση ενός συνθετότερου μεθοδολογικού υποδείγματος για την εμπειρική έρευνα. Με αυτόν τον τρόπο, αποτελούν το ψηφιακό περιβάλλον μέσα στο οποίο αναπτύσσεται η συγκριτική έρευνα, αλλά και την απαραίτητη προϋπόθεση για την ουσιαστική ανάπτυξή της. Η ανάπτυξη των *ερευνητικών υποδομών* άλλαξε τη μεθοδολογία και τον τρόπο οργάνωσης της κοινωνικής έρευνας, εφόσον αναδιοργάνωσε ριζικά την ερευνητική διαδικασία.³

Με τη *δευτερογενή ανάλυση* (η δευτερογενής ανάλυση αφορά στη δημιουργία δεδομένων μέσα από την επεξεργασία των ήδη καταγεγραμμένων πληροφοριών, ενώ η *πρωτογενής* αφορά στη συλλογή των δεδομένων απευθείας από τα κοινωνικά υποκείμενα – τους πληθυσμούς των διερευνησεων), ο χρόνος και το κόστος της έρευνας μειώνονται, αφού η συλλογή των *δεδομένων* δε χρειάζεται να επαναληφθεί. Οι πληροφορίες καθίστανται αξιοποιήσιμες από οποιονδήποτε χρήστη δεν έχει τη δυνατότητα να συλλέξει μεγάλο όγκο *δεδομένων*. Επιπλέον, με τη *δευτερογενή ανάλυση* υπάρχει η δυνατότητα ανάλυσης των στοιχείων σε βάθος χρόνου ή ακόμα και η διεξαγωγή συγκριτικής έρευνας. Ωστόσο, δεν εκλείπουν και τα προβλήματα, όπως η μη διαθεσιμότητα των αναγκαίων κάθε φορά πληροφοριών ή η ελλιπής καταγραφή των όρων και προϋποθέσεων συλλογής, ταξι-

2. Κονδύλη Δ., Λιναρδής Α., 2004, «Ερευνητικές υποδομές: Το ψηφιακό περιβάλλον της συγκριτικής έρευνας», *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, no 115, σ. 119-138.

3. Βλ., σχετικά, Κάλλας Ι., κ.ά. (επιμ.), 2008, *Μεθοδολογικά ζητήματα και ερευνητικές υποδομές των κοινωνικών επιστημών*, Παν/μιο Αθηνών – Παν/μιο Αιγαίου.

νόμησης και παρουσιάσής τους. Όσο περισσότερα είναι τα δεδομένα, τόσο διευρύνεται η *δευτερογενής ανάλυση*. Η δε συσσώρευση μεγάλου όγκου δεδομένων επιτυγχάνεται με τη βοήθεια του υπολογιστή που μπορεί να συγκεντρώνει πλήθος πληροφοριών σε ελάχιστο χώρο.

Με τη συσσώρευση ποικίλων πληροφοριών καθίσταται δυνατή η μελέτη των κοινωνικών φαινομένων. Η μεγάλη, όμως, συσσώρευση πληροφοριών που δημιουργεί η ανάπτυξη των *ερευνητικών υποδομών* χρειάζεται για την παραγωγή συμπερασμάτων από τα δεδομένα ένα ενιαίο μοντέλο για την αρχειοθέτησή τους. Η ενιαία διαχείριση των δεδομένων μέσω της αρχειοθέτησης ανοίγει το δρόμο για τη *δευτερογενή επεξεργασία*, που πολλές φορές οδηγεί στην ανακάλυψη νέων επιστημονικών ευρημάτων. Τα εργαλεία λογισμικού που χρησιμοποιούνται για τη συσσώρευση και διαχείριση των δεδομένων αποκαλούνται *Συστήματα Διαχείρισης Βάσεων Δεδομένων (ΣΔΒΔ)*. Η *Βάση Δεδομένων (ΒΔ)* είναι ένα είδος αρχείου, μια δεξαμενή χρήσιμων πληροφοριών με υψηλό βαθμό οργάνωσης, μια αυστηρά τυποποιημένη συλλογή από σχετικά μεταξύ τους δεδομένα που παρέχει έναν αυτόματο κεντρικό και κοινό τρόπο χειρισμού τους. Με τη δημιουργία μιας *Βάσης Δεδομένων* επιτυγχάνεται η εύκολη και ανέξοδη διακίνηση της πληροφορίας. *Σύστημα Διαχείρισης Βάσεων Δεδομένων (ΣΔΒΔ)* είναι ένα σύστημα που χρησιμοποιείται για την εισαγωγή, τη μεταβολή και την εξόρυξη δεδομένων σε ηλεκτρονική μορφή, ένα σύστημα για υπολογιστές που σκοπός του είναι να τηρεί πληροφορίες, αλλά και να παρέχει δεδομένα, όταν και όπως αυτά αναζητούνται. Σκοπός μιας *Βάσης Δεδομένων* είναι η δημιουργία *ολοκληρωμένων δεδομένων*, προκειμένου να παρέχονται συνολικές πληροφορίες.

Με τις *Βάσεις Δεδομένων*:

- υπάρχει η δυνατότητα άμεσης αναζήτησης και επεξεργασίας των δεδομένων,
 - είναι δυνατή η πρόσβαση για περισσότερους από έναν χρήστες ανεξαρτήτως απόστασης, και
 - ο κόπος για την εύρεση δεδομένων μειώνεται.
- Τα *Συστήματα Διαχείρισης Βάσεων Δεδομένων*:
- αποθηκεύουν τα δεδομένα μία μόνο φορά, έτσι μπορεί να περιοριστεί η ασυνέπεια, αφού ο πλεονασμός μειώνεται στο ελάχιστο,
 - η ασφάλεια της πληροφορίας είναι μεγαλύτερη. Επειδή τα δεδομένα γίνονται προσβάσιμα σε πολλούς χρήστες, γεννιέται η ανάγκη για την εφαρμογή περιορισμών ασφαλείας,
 - το σύστημα δομείται από τον υπεύθυνο της βάσης με τον τρόπο που εξυπηρετεί περισσότερο την ομάδα. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα την

εξοικονόμηση χρόνου και προσωπικού, αφού δε χρειάζεται να καταμερίζουν τον χρόνο τους πολλά άτομα, και, τέλος,

- επιτυγχάνεται η ανεξαρτησία των *δεδομένων*. Ο κοινός κώδικας οργάνωσης των *δεδομένων* είναι ανεξάρτητος από τις όποιες εφαρμογές και προσβάσιμος σε όλους. Σκοπεύει, έτσι, στη δημιουργία μιας κοινής γλώσσας.

Ωστόσο, μια *Βάση Δεδομένων* (όπως προαναφέρθηκε) φέρει και κάποια μειονεκτήματα, τα οποία συνοψίζονται στα εξής:

- κοστίζει αρκετά για την αγορά της,
- χρειάζονται επεκτάσεις του λειτουργικού συστήματος και ίσως το λειτουργικό κόστος του συστήματος αυξηθεί,
- είναι πολύπλοκη και απαιτεί εξειδίκευση του προσωπικού και συνεχή εκπαίδευση,
- εξαιτίας της ταυτόχρονης χρήσης από πολλούς χρήστες είναι δύσκολη η δημιουργία αντιγράφων ασφαλείας,
- λόγω της χρήσης ενός αρχείου από παραπάνω από μία εφαρμογές παρουσιάζεται το πρόβλημα της διάδοσης λανθασμένης πληροφορίας που αυτό τυχόν περιέχει, μέσω όλων των εφαρμογών που το χρησιμοποιούν.

Τα οφέλη, όμως, που εξασφαλίζουν οι *Βάσεις Δεδομένων*, καθιστούν την εφαρμογή τους επιβεβλημένη. Πηγές *δεδομένων* για την κοινωνική έρευνα συχνά αποτελούν οι φορείς που καταγράφουν πληροφορίες, δηλαδή, τα αρχεία του κράτους, οι στατιστικές υπηρεσίες, οι εφημερίδες, κ.λπ. Με την έντυπη αυτή δημοσίευση η σημαντική διασπορά των *δεδομένων*, η δυσκολία πρόσβασης σε αυτά εξαιτίας του απορρήτου, η ασυμβατότητα των συστημάτων καταγραφής και, άρα, η αδυναμία σύγκρισης των *δεδομένων*, αλλά και η έλλειψη υποδομών συσσώρευσης, δημιουργούν δυσκολίες στη χρήση και διαχείριση των *δεδομένων*. Η έντυπη δημοσίευση περιορίζει τον όγκο και ελαχιστοποιεί την ταχύτητα μετάδοσης της πληροφορίας, η συσσώρευση περιορίζεται εξαιτίας της δυσκολίας διαχείρισης των πληροφοριών, η έντυπη καταγραφή των *δεδομένων* διαθέτει εξελιγμένες στατιστικές συναρτήσεις, αλλά δεν μπορεί να περιγράψει σύνθετες δομές και να διαχειριστεί μεγάλους όγκους *δεδομένων*. Τέλος, δεν μπορεί να εξασφαλίσει έναν πολύπλοκο μηχανισμό ασύγχρονης συλλογής και διαχείρισης των πληροφοριών που απαιτεί η παρατήρηση των κοινωνικών φαινομένων. Παρόλο που η έντυπη δημοσίευση των πληροφοριών διατηρήθηκε πάνω από πέντε αιώνες, η βασική της δομή δεν έχει αλλάξει. Έτσι, στα τέλη του 20ού αιώνα κάνει την εμφάνισή της η ψηφιακή δημοσίευση, η δημοσίευση, δηλαδή, των *δεδομένων* με

τη χρήση του ηλεκτρονικού υπολογιστή. Με τη διευρυμένη χρήση του υπολογιστή η κατάσταση αλλάζει. Ο όγκος και ο αριθμός των *δεδομένων* αυξάνεται, ο χρόνος επεξεργασίας ελαχιστοποιείται, τα *δεδομένα* αναπαράγονται πιο φθηνά και γίνεται δυνατή η πρόσβαση σε απομακρυσμένα ψηφιακά αρχεία. Η συσσώρευση, λοιπόν, των *δεδομένων* αυξάνεται και η διαχείρισή τους διευκολύνεται. Η χρήση του ηλεκτρονικού υπολογιστή επέφερε πολλές και σημαντικές αλλαγές και σ' αυτές τις ίδιες τις πληροφορίες που χρησιμοποιούνται ως *δεδομένα*. Τα *δεδομένα*, για να τα επεξεργαστεί ο Η/Υ, πρέπει να μετατραπούν σε ψηφιακή μορφή. Αυτή η ψηφιοποίηση είναι μια μορφή κωδικοποίησης, δηλαδή *μετατροπή των συνεχών φασμάτων σε ασυνεχή*. Με την επεξεργασία των κωδικοποιημένων *δεδομένων* επιτυγχάνεται πιστή αναπαράσταση της πραγματικότητας. Αυτήν την επεξεργασία την εξασφαλίζει μόνο ο Η/Υ και για το λόγο αυτό κατέστη το κύριο τεχνολογικό υπόβαθρο που αντικατέστησε το έγγραφο. Η έρευνα πλέον επεξεργάζεται μεγάλες *συλλογές δεδομένων* που είναι συγκροτημένες σε ηλεκτρονική μορφή· έτσι, δημιουργούνται περισσότερες πηγές και η συσσώρευση μεγαλώνει. Η συσσώρευση αυτή οδήγησε στην αξιοποίηση της τεχνολογίας σχεδιασμού και διαχείρισης *βάσεων δεδομένων*. Με την ανάπτυξη αυτής της τεχνολογίας υπάρχει η δυνατότητα χρήσης πολλών πηγών ταυτόχρονα, γεγονός που θα βελτιώσει σημαντικά τις δυνατότητες *δευτερογενούς ανάλυσης*.

Η ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΠΟΣΟΤΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΕΓΚΛΗΜΑ: ΤΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ

Κατά την υλοποίηση του ερευνητικού έργου του ΕΚΚΕ με τίτλο «Δημιουργία Κόμβου Δευτερογενούς Επεξεργασίας και Διαχείρισης Κοινωνικο-οικονομικών Δεδομένων και Δεικτών», πηγή των πληροφοριών για τη συγκρότηση του περιεχομένου ενός πιλοτικού εγχειρήματος δημιουργίας μιας *Βάσης Δεδομένων*, στη βάση των ανωτέρω προαπαιτούμενων και επικαθορισμών, αποτέλεσαν η «Στατιστική των αδικημάτων» και η «Δικαστική στατιστική» της ΕΣΥΕ. Η *Βάση Δεδομένων* που συγκροτήθηκε περιλαμβάνει ποσοτικά στοιχεία για το χρονικό διάστημα 1973-1996. Κατά το πιλοτικό αυτό εγχείρημα διαπιστώθηκε ότι το εν λόγω διάστημα διαθέτει μεγαλύτερη ομοιογενοποιητική δυνατότητα των διαθέσιμων επίσημων στοιχείων για την εγκληματικότητα στη χώρα μας. Η Γενική Γραμματεία Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας της Ελλάδος από το 1956 δημοσιεύει κάθε έτος στατιστικά στοιχεία για την πολιτική και εγκληματολογική δικαιοσύνη και για τη σωφρονιστική. Στοιχεία, βέ-

βια, υπάρχουν και για την περίοδο του Μεσοπολέμου, με δυσκολία, όμως, μπορούν να θεωρηθούν συγκρίσιμα στη βάση μιας ομοιογενοποίησης λογικής. Το ίδιο συμβαίνει και με δεδομένα των πρώτων μεταπολεμικών δεκαετιών.

Τα επίσημα στατιστικά δεδομένα για το έγκλημα στη χώρα, όπως αυτά παρουσιάζονται ταξινομημένα σε πίνακες από την στατιστική υπηρεσία, καλύπτουν στατιστικά τον τομέα της εξ αντικειμένου εγκληματικότητας, με στοιχεία για τα διαπραττόμενα αδικήματα ανεξάρτητα από την μετέπειτα πορεία της υποθέσεως, δηλαδή, την καταδίκη ή απαλλαγή του δράστη. Για το σκοπό αυτό, σε συνεργασία με τα Αρχηγεία Αστυνομίας Πόλεων και Χωροφυλακής (για όσα έτη αυτά υφίστανται) δημοσιεύονται στατιστικά στοιχεία για τα διαπραττόμενα αδικήματα (αρμοδιότητας Αστυνομίας). Εδώ, μονάδα υπολογισμού αποτελεί το αδίκημα. Η Δικαστική (Εγκληματολογική) Στατιστική, εξάλλου, αναφέρεται στους κατά τη διάρκεια κάθε έτους τελεσίδικα καταδικασθέντες από τα ποινικά δικαστήρια (κοινά και στρατιωτικά). Εδώ, ως μονάδα υπολογισμού, κατά την πηγή (άρα και καταγραφής, δευτερογενώς), λαμβάνεται η ατομική καταδίκη, ενώ τυχόν αλληπάλληλες τελεσίδικες καταδίκες του ίδιου ατόμου υπολογίζονται όλες χωριστά εκτός από τις περιπτώσεις που επιβλήθηκε συγχωνευτική ή συνολική ποινή.

Η πηγή, επίσης, ακολουθεί τον ποινικο-νομικό ορισμό της υπευθυνότητας. Χάριν παραδείγματος, για την περίοδο εξέτασης, στο πλαίσιο του ως άνω έργου, σύμφωνα με τον Ελληνικό Ποινικό Κώδικα ως όριο ηλικίας του απολύτως υπευθύνου ατόμου, ορίζεται το 12^ο έτος συμπληρωμένο. Κατά συνέπεια, τα παιδιά από ηλικίας 7 μέχρι και 12 ετών συμπληρωμένων υποβάλλονται μόνο σε αναμορφωτικά και θεραπευτικά μέτρα, ενώ οι έφηβοι από ηλικίας 13 μέχρι 17 ετών συμπληρωμένων μπορεί να υποβληθούν και σε ποινικό σωφρονισμό, αν το δικαστήριο το κρίνει αναγκαίο. Εκτός από τους ανήλικους, επίσης, περιλαμβάνονται και οι ελαττωμένης ικανότητας για καταλογισμό, οι οποίοι καταδικάστηκαν σε περιορισμό μέσα σε ψυχιατρικό κατάστημα. Τέτοιου είδους νομικοί ορισμοί, ενδέχεται με την πάροδο των ετών να αλλάζουν, και αυτό δημιουργεί σοβαρά προβλήματα συγκρισιμότητας.

Προκειμένου να συγκεντρωθούν οι πίνακες της θεματικής βάσης δεδομένων «Κοινωνική συνοχή, ανοχή και εγκληματικότητα» σχεδιάστηκε πιλοτικά ένα σύστημα εντύπων καταγραφής που να καθιστά δυνατή: α) την ανατύπωση των ποσοτικών δεδομένων που περιέχονται στα βιβλία της στατιστικής υπηρεσίας, και β) την αναδιάταξή τους με τρόπο

που να διευκολύνει πολλαπλές συνθέσεις και αναλύσεις. Έτσι, τα δεδομένα καταγράφηκαν με ειδικό τρόπο (δηλαδή εκ νέου) σε τέσσερα έντυπα (Α, Β, Γ, Δ), πριν εισαχθούν ηλεκτρονικά στη συγκροτούμενη βάση δεδομένων. Αυτός ο τεχνητός καταγραφικός και κωδικοποιητικός μηχανισμός επινοήθηκε με στόχο τη διευκόλυνση του μελλοντικού χρήστη, ο οποίος θα ενδιαφερόνταν για την αναλυτική ανασύνθεση των γενικών και ειδικών κατηγοριών των αδικημάτων με τρόπους άλλους από αυτούς που υπαγορεύουν οι επίσημες στατιστικές ταξινομίες και οι οποίες κατά κανόνα ακολουθούν τον ποινικο-νομικό ορισμό του αδικήματος. Ο μηχανισμός αυτός στηρίζεται σε μια ταξινομητική αντίληψη που διευκολύνει την εισαγωγή στην ανάλυση κοινωνιολογικών και ανθρωπολογικών παραμέτρων ή/και αναλύσεων που στοχεύουν στη σύγκριση κωδικοποιήσεων με νομικούς, πολιτικούς ή κοινωνικούς όρους.

Έτσι, στο εν λόγω πιλοτικό εγχείρημα, στο «Έντυπο καταγραφής Α» κατεγράφησαν οι πληροφορίες, όπως ανευρίσκονται στην πηγή για κάθε κατηγορία –δείκτη ή μεταβλητή– όπως αυτή ορίζεται στους τίτλους των πινάκων του εντύπου. Οι πληροφορίες αφορούν κάθε φορά το έτος διάπραξης του αδικήματος ή της καταδίκης των δραστών και όχι το έτος έκδοσης του σχετικού τόμου της πηγής – αν και όπου εντοπίζεται κάποια διαφοροποίηση. Ως μονάδες καταγραφής ορίζονται: α) «το αδίκημα» και β) «η ατομική καταδίκη», προεπιλογές που προσδιορίζουν το θεωρητικό προσανατολισμό της κατασκευής του εντύπου και την αντιστοιχία του με την εννοιολόγηση των κατηγοριών της ταξινομητικής μήτρας των δεδομένων πληροφοριών. Στο έντυπο αυτό καταγράφονται τα συνολικά αθροίσματα των πληροφοριών σε κάθε κατηγορία και υποκατηγορία για κάθε έτος. Στην προσπάθεια αυτή σημειώνεται ότι, όπως διαπιστώθηκε, κάποιες φορές δεν εντοπίστηκαν: α) Όλες οι πληροφορίες που αναζητήθηκαν στο βάθος του χρόνου της διερεύνησης, και β) όλες οι πληροφορίες για τις σχεδιασθείσες κατηγοριοποιήσεις, τα δε σχετικά αθροίσματα είχαν αλλάξει μορφή και περιεχόμενο.

Οι πίνακες της «Στατιστικής των αδικημάτων» της ΕΣΥΕ καταρτίζονται με βάση συγκεντρωτικούς ετήσιους στατιστικούς πίνακες (κατά Αστυνομικές Διευθύνσεις) που αποστέλλονται στην ΕΣΥΕ. Τυχόν σφάλματα σ' αυτήν την φάση δεν ήταν δυνατόν να διερευνηθούν. Οι πίνακες της «Δικαστικής Στατιστικής» της ΕΣΥΕ καταρτίζονται με βάση τα ατομικά στατιστικά δελτία, τα οποία συμπληρώνονται από τους γραμματείς των ποινικών δικαστηρίων για κάθε έναν τελεσίδικα καταδικαζόμενο για κακούργημα ή πλημμέλημα. Στην περίπτωση που ασκηθεί έφεση ή άλλο ένδικο μέσο, δε συντάσσεται στατιστικό δελτίο. Τυχόν σφάλματα

σ' αυτήν την φάση δεν ήταν επίσης δυνατόν να διερευνηθούν. Αλλά, τα στοιχεία που έχουν μεταφερθεί στη *Βάση Δεδομένων* (εφεξής *ΒΔ*) που κατασκευάστηκε κατά τεκμήριο είναι ελεγμένα.

Στο «Έντυπο Β» κατεγράφησαν οι πληροφορίες που αφορούν τις γενικές κατηγορίες αδικημάτων (τις γενικές κατηγορίες αδικημάτων, όπως ορίζονται από τον ποινικό κώδικα). Στο «Έντυπο Γ» κατεγράφησαν οι πληροφορίες των πινάκων που αφορούν τις συγκεκριμένες ειδικές κατηγορίες αδικημάτων. Για κάθε έτος (ανά δύο έτη), συμπληρώθηκαν τόσα έντυπα, όσες οι κατηγορίες αδικημάτων. Με τον τρόπο αυτό κατέστη εφικτή η διερεύνηση εναλλακτικών τρόπων ομαδοποίησης παραβατικών συμπεριφορών από αυτόν της ΕΣΥΕ, έτσι ώστε ο εκάστοτε χρήστης της *ΒΔ* να έχει τη δυνατότητα να αναλύει και να συνθέτει κατηγορίες και υποκατηγορίες παραβατικών συμπεριφορών ανάλογα με τις θεωρητικές ανησυχίες και τα ενδιαφέροντά του. Το «Έντυπο Δ» συμπεριέλαβε πληροφορίες αναφορικά με τη σφραγιστική στατιστική.

Όπως προαναφέρθηκε, κατά το στάδιο της ανα-διατύπωσης των δεδομένων από την πηγή, διαπιστώθηκαν δύο περιπτώσεις: Είτε: α) να μην εντοπιστούν οι πληροφορίες που αναζητούνται στο βάθος του χρόνου της διερεύνησης, ή β) να μην εντοπιστούν πληροφορίες για τις σχεδιασθείσες κατηγοριοποιήσεις, αλλά τα σχετικά αθροίσματα να έχουν αλλάξει μορφή ή/και περιεχόμενο. Οι ελλείψεις αυτές αντιμετωπίστηκαν ως εξής:

Στην πρώτη περίπτωση, ο ερευνητής αφήνει το διάστημα κενό σημειώνοντας τις υποθέσεις του για την έλλειψη της πληροφορίας ή ενδεχόμενους τρόπους εντοπισμού της. Στη δεύτερη περίπτωση, ο ερευνητής είτε κατασκευάζει άλλον πίνακα με βάση τον πίνακα της πηγής, είτε κατασκευάζει άλλον πίνακα μετα-ταξινομητικής τάξης, ο οποίος να παρέχει τη δυνατότητα, αφενός εντοπισμού της αρχικής πληροφορίας όπως αυτή ανευρίσκεται στην πηγή, και αφετέρου να διευκολύνει τη διαχρονική ομοιογενοποίηση της πληροφορίας κάτω από εναλλακτικές κατηγοριοποιήσεις. Για παράδειγμα, οι ηλικιακές κατηγορίες διαφοροποιούνται ως προς το ταξινομητικό σχήμα που υιοθετείται, στο πέρασμα των δεκαετιών. Ένας νέος πίνακας αντανακλά τις κατηγοριοποιήσεις της πηγής, ενώ συνδυαστικά με αυτόν δημιουργείται πίνακας μετα-ταξινομητικής τάξης, ο οποίος ενσωματώνει και ομοιογενοποιεί τα αθροίσματα σε άλλες κατηγορίες. Τα επίσημα ταξινομητικά σχήματα διαθέτουν ισχυρή ομοιογενοποιητική βάση για τις δεκαετίες από 1970 κι εντεύθεν, ενώ για προγενέστερα έτη οι αποκλίσεις ενδεχομένως καθιστούν την ομοιογενοποίηση σχεδόν αδύνατη. Σε κάθε περίπτωση, οι όποιες παρατηρήσεις

ταξινομητικής και μετα-ταξινομητικής τάξης πρέπει να σημειώνονται.

Επίσης, ο ερευνητής πρέπει να έχει υπόψη του ότι στις επίσημες εγκληματικές στατιστικές η κατηγορία (και το συναφές υποσύνολο) «*φερόμενοι/θεωρούμενοι ως δράστες*» διαφέρει από την κατηγορία (και το συναφές υποσύνολο) «*δράστες*», και οι δύο παραπάνω διαφέρουν από την κατηγορία «*καταδικασθέντες*». Άρα, και η διαχείρισή τους πρέπει να διέπεται από διαφοροποιητικά ταξινομητικά σχήματα.

Μια άλλη προβληματική κατηγορία είναι «*ο χρόνος*». Με τον όρο «*έτος*», όπως αυτός απαντάται στην πηγή, νοείται ο χρόνος διάπραξης του αδικήματος και ο χρόνος καταδίκης των φερομένων δραστών για το έτος αυτό ενώπιον των ελληνικών δικαστηρίων. Η πιλοτική μας διερεύνηση, όμως, κατέδειξε ότι ο χρόνος διάπραξης του αδικήματος, δεν ταυτίζεται αναγκαστικά με το χρόνο καταδίκης των φερομένων γι' αυτό το αδίκημα ως δραστών (του). Στις περισσότερες των περιπτώσεων οι δύο αυτοί χρόνοι δίστανται. Αυτό παραμένει ένα βασικό πρόβλημα που εμποδίζει συσχετισμούς. Ως λύση επελέγη να σημειώνεται στην ανακαταγραφή ό,τι ακριβώς περιγράφεται στην πηγή. Δηλαδή, για το έτος 1996 διαπράχθηκαν Χ αδικήματα, οι φερόμενοι ως δράστες αυτών των αδικημάτων ήταν Ψ και οι καταδικασθέντες ήταν Ω. Πρέπει κάθε φορά να ελέγχεται αν αναγράφεται με σαφήνεια στην πηγή, για παράδειγμα, «*Διαπραχθέντα αδικήματα και φερόμενοι ως δράστες αυτών...*» ή αναγράφεται π.χ. «*Φερόμενοι ως δράστες ή δράστες και καταδικασθέντες... ανά αδίκημα*» που δεν σημαίνει αναγκαία την ταύτιση –χρονικά– των καταδικασθέντων με τους διαπράξαντες για το συγκεκριμένο έτος το συγκεκριμένο αδίκημα. Τα αθροίσματα που χρονικά συμπίπτουν – ταυτίζονται είναι εκείνα των δραστών και των καταδικασθέντων για το συγκεκριμένο έτος (πρόκειται δηλαδή για το υποσύνολο των καταδικασθέντων από το σύνολο των δραστών για το αυτό έτος), όταν αυτό αναγράφεται με σαφήνεια στον τίτλο του πίνακα της πηγής. Ανάλογα με τις πληροφορίες της πηγής συμπληρώνονται και οι σχετικοί πίνακες ενός πιλοτικού εργαλείου, όπως αυτό που προτείνουμε.

Οι λοιποί πίνακες μιας πιλοτικής ΒΔ μπορούν να συμπεριλαμβάνουν τις παρακάτω κατηγορίες:

1) Τα «*Διαπραχθέντα αδικήματα*»: Εδώ μπορούν να καταγράφονται τα αδικήματα που διαπράχθηκαν εντός του έτους (γενικά σύνολα κάθε φορά). Τα σχετικά αθροίσματα μπορεί και πρέπει να συμπεριλαμβάνουν τις υποκατηγορίες: α) γενικό σύνολο σε απόλυτο αριθμό, β) ρυθμό (rate) διάπραξης αδικημάτων ανά 100.000 κατοίκους για διασφάλιση μιας «*σταθεράς*» ποσότητας –μεγέθους, προκειμένου να μπορούν να διε-

νεργηθούν συγκρίσεις σε εσωτερικό επίπεδο– διαχρονικά –και διεθνώς– σε διαχρονία ή συγχρονία, και γ) τη βασική διάκριση ανάμεσα σε κακουργήματα και πλημμελήματα (απόλυτοι αριθμοί και ρυθμοί διάπραξης) κατά νομική, αλλά και εγκληματολογική εννοιολόγηση (ενδεικτικά, βαρεία εγκληματικότητα, μικρο-εγκληματικότητα κ.λπ.)

2) Τα «Διαπραχθέντα αδικήματα κατά γεωγραφικό διαμέρισμα τέλεσως αυτών», το οποίο παραπέμπει σε νομικές συναφείς εννοιολογήσεις των αδικημάτων, οι οποίες πρέπει να σημειώνονται για να διευκολύνουν τις συγκρίσεις στη συγχρονία και τη διαχρονία.

3) Τα «Διαπραχθέντα αδικήματα και τους φερόμενους/θεωρούμενους ως δράστες των αδικημάτων αυτών, κατά φύλο» (κοινωνιολογική μεταβλητή), «κατά είδος αδικήματος» (νομική μεταβλητή), «κατά πυκνότητα οικισμού τέλεσως του αδικήματος» (πρόκειται για την κοινωνιολογική μεταβλητή της αστικότητας). Οι πίνακες αυτοί πρέπει να συμπληρώνονται μόνο όταν είναι σαφές το έτος τέλεσης των αδικημάτων. Αν διαπιστώνεται σύγχυση ως προς το έτος, δυσκολεύουν οι συγκρίσεις στη συγχρονία και τη διαχρονία.

Από την άλλη πλευρά, η ταξινόμηση των καταδικασθέντων με βάση τα κυρίαρχα κοινωνικο-δημογραφικά τους χαρακτηριστικά πρέπει να διενεργείται: α) με τρόπο που κάθε φορά να τεκμαίρεται από τις πληροφορίες της πηγής, ότι οι καταδικασθέντες προέκυψαν από το σύνολο των συγκεκριμένων δραστών ανά αδίκημα, β) με τρόπο που να συμπεριλαμβάνει τις ενδεχόμενες διαφοροποιήσεις στο δείκτη του επαγγέλματος/απασχόλησης, γ) με τρόπο που να αντανακλά τις διαφοροποιήσεις στην κλίμακα των ποινών, ιδιαίτερα σε συσχετισμό με την εθνικότητα των καταδικασθέντων, καθώς και τις διαφοροποιήσεις αναφορικά με το κεφάλαιο της υποτροπής.

Όπως καταδείχθηκε στο πιλοτικό μας εγχείρημα, στο πέραςμα των χρόνων παρατηρούνται σημαντικές διαφοροποιήσεις στις κατηγοριοποιήσεις της ηλικίας, των ποινών, των επαγγελμάτων, του επιπέδου μόρφωσης κ.λπ. Για το λόγο αυτόν, μια ανακατασκευη ταξινομητικής υφής των διαθέσιμων ποσοτικών δεδομένων για το έγκλημα στη χώρα, πέρα από τους όρους συγκρότησης της νέας ταξινόμησης, πρέπει απαραίτητα να διευκρινίζει θεωρητικά και μεθοδολογικά και τους όρους αναδιάταξης των δεδομένων ταξινομιών.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Μια αναδιάταξη των στατιστικών στοιχείων για το έγκλημα στη χώρα, όπως αυτή που προτείνεται, προσφέρει τη δυνατότητα πρόσβασης και

επεξεργασίας μεγάλου όγκου συγκρίσιμων χρονικά και γεωγραφικά δεδομένων στο μελλοντικό χρήστη. Ακόμα και η πιο απομακρυσμένη πληροφορία βρίσκεται τόσο κοντά στον ενδιαφερόμενο χρήστη, όσο ένα πάτημα στο ποντίκι του υπολογιστή. Με τη χρήση του διαδικτύου ελαχιστοποιείται η σπατάλη του χρόνου και μειώνεται 20-30% το συνολικό κόστος διακίνησης της πληροφορίας. Η εισβολή του internet στην επιστημονική δημοσίευση κατατάσσεται ολοένα και μεγαλύτερο μέρος από το χώρο που κατείχε η έντυπη δημοσίευση. Μπροστά σε αυτήν την πραγματικότητα η επιστημονική κοινότητα, ακόμα και των κοινωνικών επιστημών, όφειλε να αναλάβει ενεργό ρόλο.

Ως γνωστόν, το αίσθημα της ασφάλειας του πολίτη, ο φόβος απέναντι στο έγκλημα, που αφενός υπερτονίζεται στη πολιτική ρητορεία και αφετέρου «πληρετεί» το «άλλοθι» συγκεκριμένων πολιτικών διακριτής αντιμετώπισης συμπεριφορών κοινωνικών ομάδων, όπως πρόσφυγες, μετανάστες, μειονοτικές ομάδες κ.λπ., –φαινόμενο ιδιαίτερα ενισχυμένο στη σύγχρονη εποχή του «μεγάλου μετασχηματισμού»– βασίζονται σε σημαντικό βαθμό από τις συλλογικές παραστάσεις και αναπαραστάσεις που καλλιεργούνται γύρω από τη συμπτωματολογία ή φαινομενολογία του εγκληματικού φαινομένου.

Στο πλαίσιο του ως άνω πιλοτικού εγχειρήματος, προτείνεται μια συνεπής καταγραφή – αποτίμηση της τρέχουσας πραγματικότητας του εγκλήματος στη χώρα ανά έτος και ανά πενταετία με τη χρήση σύγχρονων μεθόδων και τεχνικών σε συγχρονική και διαχρονική βάση. Ειδικότερα, προτείνεται η εννοιολογική συγκρότηση δεικτών και κριτηρίων αποτίμησης της «αύξησης» και των χαρακτηριστικών του σύγχρονου εγκλήματος στη χώρα μας στη βάση ποσοτικών και ποιοτικών στοιχείων που προκύπτουν από δεδομένα όλων των φάσεων της διαδικασίας απονομής της ποινικής δικαιοσύνης, όπως, π.χ. το είδος του αδικήματος, το είδος του αδικήματος που δικαιολόγησε τον εγκλεισμό, κ.λπ. Εξαιτίας της γνωστής παρερμηνείας των διαθέσιμων ποσοτικών στοιχείων των αρμοδίων αρχών, επιχειρείται ένα μοντέλο επεξεργασίας των δεδομένων της εγκληματικής και σωφρονιστικής στατιστικής, το οποίο κατατείνει στην «έκδοση» αξιόπιστων πορισμάτων για την εξέλιξη του εγκληματικού φαινομένου στη χώρα μας με συγκριτική διάσταση και προοπτική. Έτσι, η συγκρότηση μιας *Βάσης Δεδομένων* για την εγκληματικότητα στη χώρα, προτείνεται να περιλαμβάνει τα εξής τμήματα/ενότητες *δεδομένων*: Α) *Πρωτογενή στατιστικά δεδομένα* από το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης (με την προϋπόθεση ότι θα δοθεί η σχετική άδεια παραχώρησής τους), Β) *Δευτερογενή* (μετά από επεξεργασία) *στατιστικά δεδομένα* από

τη «Στατιστική της Δικαιοσύνης» – χρονοσειρές, κατ' έτος, Γ) Ποσοτικά δεδομένα εμπειρικών ερευνών, Δ) Ποιοτικές έρευνες και ποιοτικού τύπου αποκωδικοποιήσεις. Η ποιοτική παράμετρος είναι ιδιαίτερα αναγκαία για την κατανόηση τόσο των νομικών ορισμών του εγκλήματος, όσο κι αυτών των ίδιων των αριθμητικών αναπαραστάσεών του.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση

- Κάλλας Ι., 2001, *Η πληροφορική τεχνολογία στην κοινωνική έρευνα. Το πρόβλημα των δεδομένων*, Αθήνα, ΕΚΚΕ, Νεφέλη.
- Κάλλας Ι., 2001, «Σχεδιασμός ενός περιβάλλοντος διαχείρισης κοινωνικών δεδομένων», *Κείμενα Εργασίας*, no, 15, ΕΚΚΕ.
- Κάλλας Ι., 2002, *Κοινωνική έρευνα και πληροφορική τεχνολογία*, Αθήνα, ΕΚΚΕ, Νεφέλη.
- Κάλλας Ι., 2002, *Οι ερευνητικές υποδομές των κοινωνικών επιστημών*, Αθήνα, Νεφέλη.
- Κάλλας Ι., κ. ά. (επιμ.), 2008, *Μεθοδολογικά ζητήματα και ερευνητικές υποδομές των κοινωνικών επιστημών*, Παν/μιο Αθηνών - Παν/μιο Αιγαίου.
- Καπτή Χ., Κονδύλη Δ., Φρεντζου Χρ., 2001, «Πολυγλωσσικοί θησαυροί όρων: Ζητήματα τεκμηρίωσης και αναζήτησης», *Κείμενα Εργασίας*, no. 16, ΕΚΚΕ.
- Κονδύλη Δ., Λιναρδής Α., 2004, «Ερευνητικές υποδομές: Το ψηφιακό περιβάλλον της συγκριτικής έρευνας», *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, no 115, σ. 119-138.
- Κυριαζή Ν., 1999, *Η κοινωνιολογική έρευνα. Κριτική επισκόπηση των μεθόδων και των τεχνικών*, Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα.
- Λιναρδής Α., 2006, «Η αναγκαιότητα αυστηρής και ποιοτικής τεκμηρίωσης στις κοινωνικές έρευνες. Το πρότυπο τεκμηρίωσης Data Documentation Initiative (DDI)», *Κείμενα Εργασίας*, no. 14, ΕΚΚΕ.
- Μαρινάκης Κ.Ι., Τασόπουλος Α.Κ., 1985, *Οργάνωση αρχείων*, Έλιξ.
- Μαρινάκης Κ.Ι., Τασόπουλος Α.Κ., 1993, *Δομές, αρχεία και βάσεις δεδομένων*, Έλιξ.
- Μπόκος Γ.Δ., 2001, *Εισαγωγή στην επιστήμη της πληροφορόρησης*, Αθήνα, Παπασωτηρίου.
- Ξένος Μ., Χριστοδουλάκης Δ., *Βάσεις δεδομένων, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο*, τόμ. Γ΄.

Ξενόγλωσση

- Cook T., Schwartz J.M., 2002, «Archives, records and power: From (postmodern) theory to (archival) performance», *Archival Science*, no 2, σ. 171-185.
- Date C.J., 1986, *Εισαγωγή στα συστήματα βάσεων δεδομένων* (6^η αμερικανική έκδοση).
- Kallas J. (ed.), 2005, *The node for secondary processing*, Athens, ΕΚΚΕ.
- Pitti D.V., 1999, «Encoded archival description. An introduction and overview», *D-Lib Magazine*, vol. 5, no. 11.
- Zorkoczy P., 1987, *Εισαγωγή στην πληροφορική*, Gutenberg.